

بررسی ساختار عاملی و اعتبار نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس

امیر کرمی^۱، فیروزه غضنفری^{۲*}، کوروش امرایی^۳

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی ساختار عاملی و اعتبار نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس (DTQ) که دارای ۱۰ سوال و دو عامل می‌باشد، در بافت فرهنگی ایران بود. پس از ترجمه و تایید روایی محتوایی توسط کارشناسان، ۵۱۰ نفر از دانشجویان شهر مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۹۹ به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند و از آنها آزمون به عمل آمد. برای بررسی روایی سازه از روش تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی استفاده شد. تحلیل عاملی اکتشافی دو عامل را شناسایی کرد که مطابق با یافته‌های پژوهش‌های پیشین بود. همچنین، تحلیل عاملی تأییدی مدل دو عاملی این پرسشنامه را تأیید کرد. آلفای کرونباخ برای این مقیاس و عامل‌های آن از ۰/۷۵ تا ۰/۷۹ به دست آمد. در بررسی روایی ملاکی، نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس ارتباط مثبت و معناداری را با سیستم فعالسازی رفتاری و مؤلفه‌های آن نشان داد، همچنین ارتباط منفی معناداری با سیستم بازداری رفتاری داشت. در نهایت، بر اساس نتایج این پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس در نمونه ایرانی از پایایی و روایی کافی برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: پرسشنامه تفکر هوس، ساختار عاملی، مقیاس فعالسازی/بازداری رفتاری، پایایی، روایی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشگاه علوم انسانی

۱ دانشجوی دکتری روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

۲ دانشیار روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

۳ استادیار روانشناسی، گروه روانشناسی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران.

* نویسنده مسؤل مقاله: E-mail: Ghazanfari.f@lu.ac.ir

** این مقاله برگرفته از رساله دکتری تخصصی روانشناسی نویسنده اول مقاله می‌باشد.

پیشگفتار

تا حدود ۱۰-۱۵ سال گذشته نظریات و پژوهش‌های مختلف، ماهیت اعتیاد و رفتارهای اعتیادی را خودکار و کنترل ناپذیر در نظر می‌گرفتند و این گونه رفتارها را ناشی از وابستگی، ویژگی‌های ذهنی، هیجانی و انگیزشی می‌دانستند (Hillebrand, 2000). Tiffany (1990) عنوان کرد فرآیندهای شناختی خودکاری که میل به مصرف مواد را به دنبال می‌آورند با فرآیندهای شناختی هوشیار و غیر خودکار تکمیل می‌شوند، فرد از میل خود آگاه بوده و فرصت تصمیم‌گیری دارد که پاک بماند یا مواد مصرف کند.

طبق نظریه نفوذ بسط داده شده هوس^۱ (EI) (Kavanagh, Andrade & May, 2005;) (Kavanagh, May & Andrade, 2009) پیشنهاد شده است که مدت زمان، فراوانی و شدت ولع مصرف، در درجه اول به عنوان یک پاسخ عاطفی و ذهنی، ممکن است نتیجه ترکیبی از فرآیندهای شناختی خودکار (مشروط) و ارادی باشد. طبق این نظریه، انواع محرک‌های خارجی و داخلی منجر به فعال شدن تداعی‌های خودکار می‌شوند که حاوی اطلاعات مربوط به یک هدف یا فعالیت هوس‌انگیز هستند (به عنوان مثال پیامدهای مثبت آن یا احساس محرومیت). وقتی این تداعی‌ها به آگاهی هجوم می‌آورند، خود به خود درک می‌شوند و باعث تمایل بیشتر به مصرف می‌شوند (Witvliet & Vrana, 1995; Bywaters, Andrade & Turpin, 2004). تشدید و استمرار این تمایل بستگی به فعال‌سازی فرآیند تفسیر شناختی با عنوان "تفکر هوس"^۲ دارد (Green, Rogers & Elliman, 2000; Kavanagh et al, 2009; Tiffany & Drobes, 1990).

تفکر هوس می‌تواند به عنوان یک فرآیند شناختی آگاهانه و ارادی جهت پیش‌نمایش تصاویر، اطلاعات و خاطرات مربوط به تجربه مرتبط با هدف مثبت، مفهوم‌سازی شود (Caselli & Spada, 2011). شواهد نشان می‌دهد که تفکر هوس از نظر ماهیت چند بعدی است و دارای اجزای پیشگویی خیالی^۳ و درجاماندگی کلامی^۴ است (Caselli & Spada, 2011). مؤلفه پیشگویی خیالی به تخصیص منابع توجه به اطلاعات مربوط به هدف و توضیح دقیق چند حسی در قالب پیش‌بینی مثبت تصاویر یا یادآوری خاطرات مثبت مرتبط با هدف اشاره دارد. مؤلفه درجاماندگی کلامی به خودگویی طولانی مدت در مورد دلایل ارزشمند برای شرکت در فعالیت‌های مرتبط با هدف و دستیابی به آنها اشاره دارد (Caselli & Spada, 2015). به نظر می‌رسد تفکر هوس شبیه، اما از نظر مفهومی از سایر ساختارهای شناختی در

¹ Elaborated Intrusion (EI) theory of desire

² Desire thinking

³ Imaginal Prefiguration

⁴ Verbal Perseveration

پیدایش و نگهداری هوس متفاوت است از قبیل سوگیری توجه، افکار سرزده مزاحم، سرکوب فکر، نشخوار فکری و نگرانی. اولاً سوگیری توجه به موارد زیر مربوط می‌شود: (۱) گرایش خودکار نشانه‌های مربوط به هدف برای به دست آوردن اولویت بر منابع توجه (Robinson & Berridge, 1993)؛ و (۲) توزیع ارادی منابع توجه در نظارت بر نشانه‌های مربوط به هدف (Field, Mogg, Zetteler & Bradley, 2004). در هر دو مفهوم‌سازی، سوگیری توجه شباهت دارد به رابطه متقابل دوگانه با جزئیات آگاهانه بیشتر، همان‌طور که در تفکر هوس، بر آن دلالت ندارد. ثانیاً، تفکر هوس برخلاف افکار یا خاطرات مزاحم مرتبط با هدف، دلالت بر مشارکت ارادی در تدوین اندیشه سرزده دارد و لزوماً با تلاش برای سرکوب آنها همراه نیست. سرانجام، تفکر هوس نوعی تفکر گسترده است که با ویژگی‌های نشخوار فکری و نگرانی از قبیل جهت‌گیری توجه متمرکز بر خود و با ماهیت درج‌ازنده مشترک است اما از نظر اصطلاحاتی مانند تناسب با بسط مبتنی بر تصورات و درجه تمرکز بر رفتار تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی ابزاری متمایز است (Caselli & Spada, 2015). تحقیقات نشان داده‌اند که فکر کردن در مورد هدف هوس‌انگیز ارتباط نزدیکی با تمایل به مصرف دارد (Green et al, 2000; Tiffany & Drobes, 1990) و تغییرات فیزیولوژیکی مشابه آنچه را که توسط تجربه مستقیم ایجاد می‌شود را القا می‌کند (Bywaters et al, 2004; Witvliet & Vrana, 1995). به نظر می‌رسد که تفکر هوس احساساتی شبیه به درگیری واقعی در فعالیت مورد نظر (مثلاً نوشیدن الکل یا ...) ایجاد می‌کند، که باعث ایجاد احساسات لذت بخش و پارهایی از ناراحتی می‌شود. با این حال، این احساسات گذرا هستند. تجربه کوتاه مدت این نوع تفکر، آگاهی نسبت به محرومیت از فعالیت مورد هوس، ایجاد اثر منفی، احساس نیاز فیزیولوژیکی به فعالیت مورد هوس و توجه بیشتر به محرک‌هایی را تقویت می‌کند که باعث تحریک تفکر هوس بصورت سرزده و ناخوانده می‌شوند، یعنی یک فرآیند شناختی کنترل شده که در آن اطلاعات در حافظه کاری بازیابی و نگهداری می‌شوند. از طریق تفکر هوس، احساسات لذت بخش یا تسکین دهنده به طور خلاصه تکرار می‌شوند، اما در نهایت فقط منجر به آگاهی بیشتر از هوس می‌شوند. ادامه تفکر هوس به ولع بیشتر و بیشتر منجر می‌شود که این احتمال باعث می‌شود فرد درگیر فعالیت هوس‌انگیز شود (Janssen, 2019).

تحقیقات همچنین نشان داده است که جنبه‌های تفکر هوس در افرادی که دچار سوء مصرف مشروبات الکلی، وابستگی به نیکوتین و قماربازی مشکل‌ساز هستند، در طول دوره تمایل به مصرف فعال هستند (Caselli & Spada, 2010). علاوه بر این، تفکر هوس تأثیر معناداری در تمایل به مصرف طیف وسیعی از رفتارهای اعتیادآور دارد (Caselli, Soliani & Spada, 2013)، تفکر هوس، تمایل به مصرف افراد معتاد به مشروبات الکلی را مستقل از سطح مصرف الکل پیش‌بینی کرد (Caselli & Spada, 2011)، و در ادامه رفتار نوشیدن و استعمال دخانیات با کنترل جنسیت، سن، اثرات منفی و

تمایل به مصرف نقش دارد (Caselli, Ferla, Mezzaluna, Rovetto & Spada, 2012; Caselli, Nikcevic, Fiore, Mezzaluna & Spada, 2012). همچنین به نظر می‌رسد که تفکر هوس، قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده سطح قمار مشکل ساز در یک نمونه بالینی می‌باشد (Fernie et al, 2014). همچنین تفکر هوس، پیش‌بینی‌کننده اعتیاد به اینترنت بوده است (Spada, Caselli, Slaifer, Nikcevic & Sassaroli, 2014).

بطور کلی با توجه به تحقیقاتی که بالاتر به آنها اشاره شد و همگی به نوعی بدین نتیجه رسیده بودند که هوس و تفکر هوس در تمایل و گرایش به انواع اعتیاد نقش دارد. از سویی با بررسی پژوهش‌های انجام شده در ایران، ابزاری به زبان فارسی و هنجار شده برای بررسی تفکر هوس که فرآیندی شناختی و موثر در اعتیاد است یافت نشد و خلأ این ابزار در ایران مشاهده شد. به طور کلی، هدف از این مطالعه بررسی ساختار عاملی و اعتبار نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس بود.

روش، جامعه و نمونه‌ی آماری پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی-کاربردی و روانسنجی بود. برای رسیدن به اهداف مورد نظر پژوهش (ویژگی‌های روانسنجی مقیاس)، از روش‌های محتوایی (نظر کارشناسان و متخصصان)، روایی سازه (تحلیل عامل اکتشافی و تاییدی) و برای بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. جامعه آماری مورد مطالعه تمامی دانشجویان دانشگاه‌های شهر مشهد در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۹۹ بودند که ۵۱۰ نفر (۴۲۰ مرد و ۹۰ زن) از آنها به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند. سن آزمودنی‌ها از ۱۸ تا ۲۶ سال (میانگین ۲۱/۳۶ و انحراف معیار ۲/۳۷) بود. در این نمونه ۷۰ درصد در مقطع کارشناسی، ۲۵ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و ۵ درصد در مقطع دکتری مشغول به تحصیل بودند.

ابزار

پرسشنامه تفکر هوس (DTQ¹): این مقیاس توسط کسلی و اسپادا در سال ۲۰۱۱ ساخته شده است، از ۱۰ ماده تشکیل شده است که دو زیر مقیاس از پنج آیتم در هر کدام وجود دارد، تفکر هوس را ارزیابی می‌کند. اولین زیرمقیاس درجامانگی کلامی، مربوط به پایداری افکار کلامی در مورد محتوا و تجربه مرتبط با هوس است و مواردی را شامل می‌شود که عبارتند از: "من از نظر ذهنی با خودم تکرار می‌کنم که باید فعالیت هوس‌انگیز را انجام دهم". زیرمقیاس دوم پیشگویی خیالی، به گرایش به پیش‌شکل‌دهی تصاویر در مورد مطالب مرتبط با هوس مربوط می‌شود و مواردی را شامل

¹ Desire Thinking Questionnaire

می شود که عبارتند از: "من خودم را در حال انجام فعالیت هوس انگیز تصور می کنم". موارد از نظر کلی دارای محتوای هستند و به فعالیت مورد نظر که ممکن است در دستورالعمل ها مشخص شود، اشاره دارند. هر مورد در مقیاس ۴ درجه ای لیکرت رتبه بندی می شود و از ۱ (تقریباً هرگز) تا ۴ (تقریباً همیشه) رتبه بندی می شود. دامنه نمره برای هر زیر مقیاس ۵ تا ۲۰ است که نمرات بالاتر نشانگر سطوح بالاتر تفکر هوس است. نمره کل این مقیاس و نمرات زیرمقیاس ها دارای ساختار عاملی خوب، همسانی درونی، پایایی آزمون-بازآزمون، روایی پیش بین و افتراقی مطلوب است (Caselli & Spada, 2011). ضریب آلفای کرونباخ برای زیرمقیاس در جاماندگی کلامی ۰/۸۴ و برای پیشگویی خیالی ۰/۸۸ گزارش شده است (Mariano et al, 2019).

مقیاس سیستم های فعال سازی / بازداری رفتاری: مقیاس سیستم های بازداری / فعال سازی رفتاری (Carver & White, 1994) که در سال ۱۹۹۴ ساخته شده شامل ۲۰ پرسش خودگزارشی و دو زیرمقیاس است: زیرمقیاس سیستم های بازداری رفتاری و زیرمقیاس سیستم فعال ساز رفتاری. در قسمت زیر این دو زیر مقیاس توضیح داده شده اند:

زیر مقیاس سیستم های بازداری رفتاری در این پرسشنامه شامل هفت آیتم است که حساسیت سیستم بازداری رفتاری با پاسخدهی به تهدید و احساس اضطراب هنگام رویارویی با نشانه های تهدید را اندازه می گیرد.

زیر مقیاس سیستم فعال ساز رفتار نیز سیزده آیتمی است، که حساسیت سیستم فعال ساز رفتار را می سنجد، و خود شامل سه زیر مقیاس دیگر است که عبارتند از:

۱- سائق (BAS- DR، چهار آیتم)، ۲- پاسخدهی به پاداش (BAS- RR، پنج آیتم)، ۳- جستجوی سرگرمی (BAS- FS، چهار آیتم). آیتم ها روی یک مقیاس چهار درجه ای توسط آزمودنی رتبه بندی می شود. برای بدست آوردن امتیاز هر بعد، مجموع امتیازات سوالات مربوط به آن بعد را با هم جمع نمائید. البته باید دقت نمود که گزینه های ۱، ۶، ۱۱، ۱۷ در نمره گذاری هیچ تاثیری ندارند و صرفاً جهت هماهنگی با سایر آیتم ها به پرسشنامه اضافه شده اند. Carver & White (1994) ثبات درونی زیر مقیاس سیستم های بازداری رفتاری را ۰/۷۴ و ثبات درونی سیستم فعال ساز رفتار را ۰/۷۱ گزارش کرده اند. خصوصیات روان سنجی نسخه فارسی این مقیاس در ایران توسط محمدی (۱۳۸۷) در دانشجویان شیرازی مطلوب گزارش شده است. اعتبار به روش بازآزمایی برای مقیاس سیستم فعال ساز رفتار ۰/۶۸ و برای زیر مقیاس سیستم های بازداری رفتاری ۰/۷۱ گزارش شده است (Mohammadi, 2007). عبدالمجاری مجارشین (۱۳۸۵)، به نقل از عبدالمجاری مجارشین، باباپور و قوجازاده،

۱۳۸۸) اعتبار این پرسشنامه را به روش بازآزمایی برای مقیاس سیستم فعال ساز رفتاری ۰/۷۸ و برای مقیاس سیستم بازداری رفتاری ۰/۸۱ گزارش نموده است.

شیوه انجام پژوهش

نویسندگان این پژوهش نسخه انگلیسی پرسشنامه تفکر هوس (DTQ) را به فارسی ترجمه کردند. پس از آن، یک فرد دو زبانه بدون اینکه از اصل پرسشنامه آگاهی داشته باشد، پرسشنامه ترجمه شده را دوباره به انگلیسی ترجمه کرد. سپس، پرسشنامه ترجمه شده با نسخه اصلی پرسشنامه مقایسه شد و نسخه نهایی با تطبیق دادن این دو پرسشنامه بدست آمد. برای رفع ابهام آیتم‌های پرسشنامه، نسخه نهایی پرسشنامه را ۳ نفر با مدرک دکتری تخصصی روان‌شناسی مورد بررسی قرار دادند.

در پژوهش حاضر اصول اخلاقی مورد نیاز در پژوهش از جمله آگاهی کامل شرکت‌کنندگان از روند اجرای پژوهش، محرمانه ماندن اطلاعات آن‌ها، اجازه خروج از پژوهش هر زمان که بخواهند، رعایت شده است. همچنین رضایت آگاهانه کتبی از شرکت‌کنندگان اخذ گردید.

روش تجزیه و تحلیل آماری

نرم افزارهای SPSS-22 و LISREL-8.8 برای انجام تحلیل آماری مورد استفاده قرار گرفتند. ویژگی‌های جمعیت شناختی شرکت‌کنندگان به صورت میانگین، انحراف استاندارد، عدد و درصد گزارش شدند. همسانی درونی پرسشنامه تفکر هوس با استفاده از آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت. برای بررسی روایی سازه این مقیاس از تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. در تحلیل عاملی اکتشافی مقیاس از تحلیل مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس (متعامد) استفاده شد. همچنین، برای بررسی تحلیل عاملی تأییدی از شاخص‌های برازندگی مدل (مجذور کای دو χ^2 ، آماره نیکویی برازش، ریشه میانگین مجذورات خطای تقریب RMSEA، ریشه استاندارد باقیمانده مجذور میانگین SRMR، شاخص نیکویی برازش GFI، شاخص نیکویی برازش تعدیل شده AGFI، شاخص برازش مقایسه‌ای CFI، شاخص برازش هنجار شده NFI، شاخص نرم نشده برازندگی NNFI) استفاده شد (Hu & Bentler, 1991). روایی همزمان با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون میان پرسشنامه تفکر هوس و مقیاس سیستم‌های فعال‌سازی/بازداری رفتاری ارزیابی شد.

نتایج

نتایج شاخص‌های توصیفی مربوط به میانگین و انحراف استاندارد و دامنه نمرات آزمودنی‌ها در متغیرهای پژوهش در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱- شاخص های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	دامنه
درجاماندگی کلامی	۱۲/۵	۲/۴۶	۸-۲۰
پیشگویی خیالی	۱۲/۷۱	۲/۴۸	۹-۲۰
نمره کل تفکر هوس	۲۵/۲۱	۳/۸۵	۱۷-۳۵
بازداری رفتاری	۱۰/۰۳	۲/۰۱	۷-۱۴
پاداش (فعالسازی)	۱۵/۱۳	۲/۸۵	۱۰-۲۰
سائق (فعالسازی)	۶/۷۶	۱/۶۳	۴-۹
سرگرمی (فعالسازی)	۱۱/۳۷	۱/۹۴	۸-۱۶
فعالسازی رفتاری	۳۳/۲۷	۵/۳۲	۲۴-۴۵

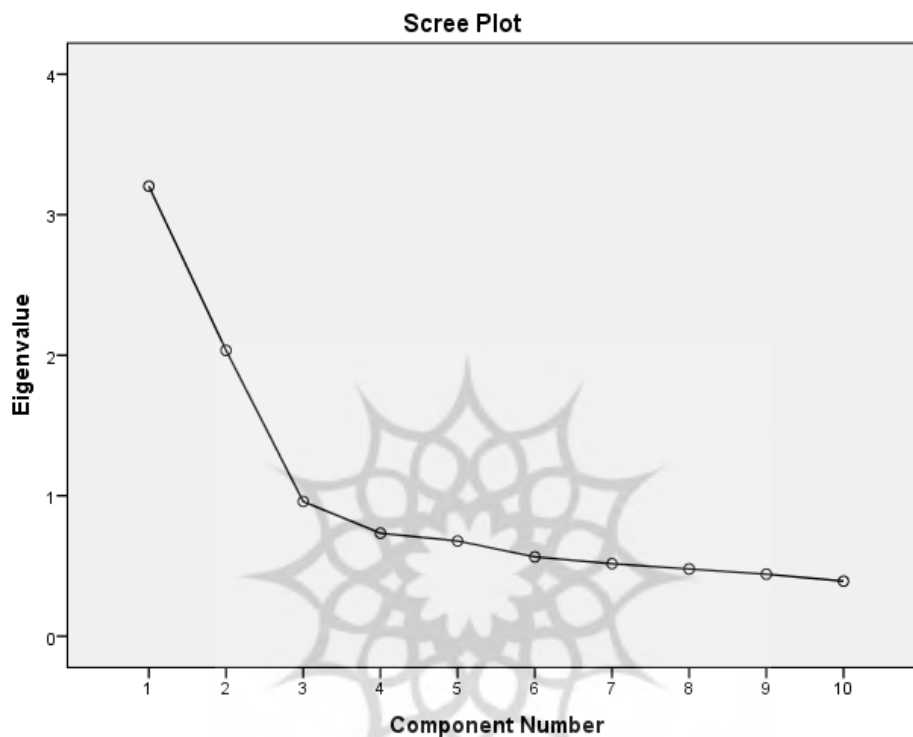
روایی سازه (ساختار عاملی) پرسشنامه تفکر هوس از راه تحلیل عامل اکتشافی به شیوه مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که ارزش کسیرز میر الکین برای کفایت نمونه برداری ۰/۷۹ و مقدار بارتلت در مورد ماتریس همبستگی داده‌ها ($P < ۰/۰۰۱$) بدست آمد. با توجه به نتایج این دو آزمون می‌توان نتیجه گرفت که اجرای تحلیل عاملی بر اساس ماتریس همبستگی حاصل در گروه نمونه مورد مطالعه قابل توجیه خواهد بود. تحلیل عاملی اکتشافی دو عامل قابل تفسیر را شناسایی کرد و این دو عامل در مجموع ۵۲/۳۷ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کردند.

جدول ۲- محتوا و بار عاملی چرخش یافته آیت‌های هر عامل و واریانس تبیین شده در

پرسشنامه تفکر هوس

واریانس تبیین شده	بار عاملی چرخش یافته	عامل
۳۳/۰۳٪		درجاماندگی کلامی
	۰/۷۵	۱- اگر برای زمان طولانی نتوانم فعالیت هوس‌انگیز را انجام دهم، ممکن است بطور پیوسته به آن فکر کنم.
	۰/۷۰	۲- وقتی که درباره فعالیت هوس‌انگیز شروع به فکر کردن می‌کنم، متوجه می‌شوم که متوقف کردن آن سخت است.
	۰/۷۶	۳- وقتی که شروع به فکر کردن درباره فعالیت هوس‌انگیز می‌کنم، تا زمانی که آن فعالیت را انجام دهم این فکر را ادامه می‌دهم.
	۰/۶۸	۴- در ذهنم با خودم تکرار می‌کنم که باید فعالیت هوس‌انگیز را انجام دهم.
	۰/۷۶	۵- ذهنم بر تکرار چیزی که برایم هوس‌انگیز است متمرکز است، تا زمانی که آن را برآورده کنم.
۲۰/۳۴٪		پیشگویی خیالی
	۰/۶۰	۶- من خودم را در حال انجام فعالیت هوس‌انگیز تصور می‌کنم.
	۰/۷۱	۷- من تصور می‌کنم که هنگام انجام فعالیت هوس‌انگیز چه احساسی خواهم داشت.
	۰/۶۷	۸- احساساتی که ممکن است در هنگام انجام فعالیت هوس‌انگیز حس کنم را پیش‌بینی می‌کنم.
	۰/۷۲	۹- هر بار که فعالیت هوس‌انگیز به ذهنم می‌آید، شروع به تصور انجام آن فعالیت می‌کنم.
	۰/۸۲	۱۰- خودم را درگیر در یک فعالیت هوس‌انگیز تصور می‌کنم، انگار که یک فیلم است.

ماتریس بارهای عاملی موجود در جدول ۲ نشان می‌دهد که تمام بارهای عاملی استخراج شده بالاتر از ۰/۴۰ می‌باشند و توزیع آیتم‌ها در مؤلفه‌ها با آزمون اصلی مطابقت دارد. همان گونه که نمودار ۱ نشان می‌دهد، نتایج نمودار شیب دامنه عوامل (اسکری پلات) وجود دو مؤلفه با ارزش‌های بیشتر از ۱ را نشان داد.

نمودار ۱- نمودار شیب دامنه عوامل (اسکری پلات)

برای آزمون فرضیه دو عاملی استخراج شده از نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی از شاخص‌های برازندگی مدل استفاده شد. مدل دو عاملی برازش قابل قبولی را نشان داد که در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳- شاخص های برازش مدل در تحلیل عاملی تاییدی

نوع شاخص نیکویی برازش	حدود شاخص برای برازش مورد قبول	حدود شاخص برای برازش خوب	حدود شاخص برای برازش عالی	اندازه مشاهده شده	نتیجه برازش
مقدار آماره χ^2 (df)	نسبت آماره χ^2	نسبت آماره χ^2	نسبت آماره χ^2	۱۲۴/۲۶ (۳۴)	مورد قبول
P-value آزمون χ^2	به درجه آزادی کمتر از ۵	به درجه آزادی کمتر از ۳	به درجه آزادی کمتر از ۲	۰/۰۰۱	
نسبت آماره χ^2 به درجه آزادی	کمتر از ۵	کمتر از ۳	کمتر از ۲	۳/۶۵	
RMSEA	کمتر از ۰/۱	کمتر از ۰/۰۸	کمتر از ۰/۰۵	۰/۰۷۲	خوب
SRMR	کمتر از ۰/۱	کمتر از ۰/۰۸	کمتر از ۰/۰۵	۰/۰۴۵	عالی
CFI	بیشتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۹	بیشتر از ۰/۹۵	۰/۹۶	عالی
NFI	بیشتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۹	بیشتر از ۰/۹۵	۰/۹۴	خوب
NNFI	بیشتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۹	بیشتر از ۰/۹۵	۰/۹۴	خوب
GFI	بیشتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۹	بیشتر از ۰/۹۵	۰/۹۵	عالی
AGFI	بیشتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۹	بیشتر از ۰/۹۵	۰/۹۲	خوب

طبق جدول شماره ۳ شاخص های برازش مدل، مدل تحلیل عاملی تاییدی مورد اثبات قرار گرفت.

برای بررسی همسانی درونی از آلفای کرونباخ استفاده شد. نسخه فارسی مقیاس از همسانی درونی مطلوبی برخوردار بود به گونه ای که آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۷۶ بدست آمد (جدول ۴).

جدول ۴- ماتریس همبستگی بین تفکر هوس و مؤلفه‌های آن با سیستم‌های فعالسازی / بازداری رفتاری

الفای کرونباخ	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱- درجامانگی کلامی	-							
۲- پیشگویی خیالی	۰/۲۲**	-						
۳- نمره کل تفکر هوس	۰/۷۸**	۰/۷۸**	-					
۴- بازداری رفتاری	۰/۱۶**	۰/۲۴**	۰/۲۶**	-				
۵- پاداش (فعالسازی)	۰/۴۲**	۰/۵۳**	۰/۵۳**	۰/۲۴**	-			
۶- سائق (فعالسازی)	۰/۴۰**	۰/۴۶**	۰/۴۸**	۰/۴۳**	۰/۳۹**	-		
۷- سرگرمی (فعالسازی)	۰/۲۰**	۰/۵۵**	۰/۴۸**	۰/۳۴**	۰/۴۱**	۰/۲۹**	-	
۸- نمره کل فعالسازی رفتاری	۰/۴۲**	۰/۵۱**	۰/۴۵**	۰/۳۸**	۰/۵۲**	۰/۵۴**	۰/۵۷**	-

** (P < ۰/۰۱) ، * (P < ۰/۰۵)

همچنین برای بررسی روایی ملاکی پرسشنامه، از روش روایی همزمان (اجرای همزمان با مقیاس سیستم‌های فعالسازی / بازداری رفتاری) استفاده شد، نتایج جدول ۴ نشان داد که نمره کل تفکر هوس و مؤلفه‌های آن ارتباط مثبت و معناداری با فعالسازی رفتاری و مؤلفه‌های آن (پاداش، سائق و سرگرمی) و ارتباط منفی معناداری با بازداری رفتاری دارند. بر اساس این نتایج روایی همزمان پرسشنامه تفکر هوس مطلوب می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی ساختار عاملی و اعتبار نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس (DTQ) در جامعه ایرانی بود. نتیجه بررسی روایی سازه نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس از راه تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که این مقیاس از دو عامل (درجامانگی کلامی و پیشگویی خیالی) تشکیل شده است و توزیع ماده‌های آزمون با آزمون اصلی مطابقت دارد. بنابراین، نسخه فارسی این مقیاس شامل دو عامل و ۱۰ آیتم بود که این دو عامل در مجموع ۵۲/۳۷ درصد از واریانس کل را در پرسشنامه تبیین می‌کردند. ماتریس بارهای عاملی موجود نشان داد که تمام بارهای عاملی استخراج شده بالاتر از ۰/۴ می‌باشند و توزیع ماده‌ها در عامل‌ها با آزمون اصلی مطابقت دارد که این نتایج با

نسخه اصلی و نسخه فرانسوی زبان این پرسشنامه همسو بود (Caselli & Spada, 2011; Chakroun-).
(Baggioni, Corman, Spada, Caselli & Gierski, 2011).

در این مطالعه نتایج تحلیل عاملی تأییدی، مدل دو عاملی نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس را مورد تأیید قرار داد. همه ضرایب معنی‌دار بدست آمدند و تمامی شاخص‌های برازندگی در حد مطلوبی بودند. افزون بر این، شاخص‌های برازندگی مدل در این پژوهش مشابه شاخص‌های برازندگی نسخه اصلی و نسخه فرانسوی زبان این پرسشنامه بود (Caselli & Spada, 2011; Chakroun-).
(Baggioni et al, 2011).

همسانی درونی عامل‌های نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۵ تا ۰/۷۸ با همسانی درونی نسخه اصلی شباهت داشت (Caselli & Spada, 2011). همچنین، یافته‌های پژوهش نشان دادند که نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس و عامل‌های آن با فعالسازی رفتاری و مؤلفه‌های آن (پاداش، سائق و سرگرمی) رابطه مثبت و معناداری با بازداری رفتاری رابطه منفی و معناداری داشت. بنابراین، این مقیاس از روایی همزمان خوبی برخوردار بود.

در توضیح ارتباط بین تفکر هوس و عامل‌های آن با پرسشنامه فعالسازی/بازداری رفتاری می‌توان عنوان کرد، از آنجا که تفکر هوس در انواع اعتیاد و رفتارهای اعتیادی نقش دارد (Caselli & Spada, 2014; Fernie et al, 2014; Spada et al, 2014) و همچنین چندین مطالعه به بررسی نقش فعالسازی/بازداری رفتاری در اعتیاد پرداخته‌اند و بدین نتیجه رسیده‌اند که میزان فعالسازی رفتاری در افراد دارای انواع اعتیاد بالاست (Abbasi, Sadeghi, Pirani & Vatandoust, 2016; Franken, 2018; Nam et al, 2018; Muris & Georgieva, 2006). همچنین میزان بازداری رفتاری در این افراد پایین می‌باشد (Abbasi et al, 2016; Franken & Muris, 2006; Kimbrel, Nelson-Gray & Mitchell, 2007). براساس نظریه حساسیت به تقویت^۱ (RST) (Gray, 1982)، این رابطه را می‌توان با این واقعیت توضیح داد که فعالیت سیستم فعالسازی رفتاری باعث ایجاد رفتارهای تکانشی در افراد می‌شود و افراد را با انگیزه می‌کند که عملی را انجام بدهند که منجر به پاداش شود، بدون اینکه پیامدهای منفی رفتارشان را درک کنند. همچنین براساس این نظریه و با توجه به مطالب گفته شده کسی که تفکر هوس دارد، از هر طریقی به دنبال رسیدن به هدف مورد تمایل خود است، چنین شخصی از سطوح پایین بازداری برخوردار می‌باشد. مطابق نظریه Gray (1982) کسانی که سیستم فعالسازی رفتاری حساس‌تر دارند، وقتی در شرایطی قرار می‌گیرند که نشانه‌های پاداش وجود دارد، برای کشف علامت‌های پاداش در محیط، نزدیک شدن به محرک‌های پاداش‌دهنده احتمالی و تجربه عواطف مثبت (لذت/تقویت) آمادگی بیشتری دارند؛ بنابراین، افراد دارای مسیر دوپامینی حساس‌تر،

¹ Reinforcement Sensitivity Theory (RST)

احتمالاً ظرفیت بیشتری برای پاداش و سائق نیرومندتری برای درگیر شدن در فعالیت‌هایی با پیامدهای لذتبخش احتمالی دارند و به همین دلیل بیشتر به تفکر هوس می‌پردازند. بر مبنای نتایج این پژوهش، نسخه فارسی پرسشنامه تفکر هوس از شاخص‌های روانسنجی مناسبی برخوردار است و به نظر می‌رسد ابزاری مناسب برای استفاده‌های پژوهشی باشد. وجود ابزاری استاندارد و معتبر برای ارزیابی تفکر هوس می‌تواند نکات مهمی را برای طراحی مداخلات بعدی فراهم آورد. با وجود این، تعمیم نتایج پژوهش حاضر به دلیل این که شرکت‌کننده‌ها از یک شهر بودند و معرف جمعیت عمومی نیست، با احتیاط باید صورت پذیرد. افزون بر این، این پژوهش با داده‌های خود گزارشی انجام شده است، بنابراین، این داده‌ها طبیعتاً در معرض سوگیری قرار دارد. مراکز مشاوره و کلینیک‌های بالینی می‌توانند از این ابزار در کنار سایر روش‌های سنجش به عنوان ابزار تکمیلی استفاده نمایند.

References

- Abbasi, M., Sadeghi, H., Pirani, Z., & Vatandoust, L. (2016). Behavioral activation and inhibition system's role in predicting addictive behaviors of patients with bipolar disorder of Roozbeh Psychiatric Hospital. *Iranian journal of nursing and midwifery research*, 21(6), 616-621. doi: 10.4103/1735-9066.197675
- Abdi, S., Abdollahi, R., Babapour, J., & Ghoojzadeh, M. (2009). Comparison of personality traits related to brain systems of behavioral activation / inhibition in people with high-risk, low-risk and normal sex. *Medical Journal of Tabriz University*, 31(3), 49-56. (Persian)
- Bywaters, M., Andrade, J., & Turpin, G. (2004). Intrusive and non-intrusive memories in a non-clinical sample: The effects of mood and affect on imagery vividness. *Memory*, 12, 467-478.
- Carver, C. S., & White, T. L. (1994). Behavioral inhibition, behavioral activation, and affective responses to impending reward and punishment: The BIS/BAS Scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(2), 319-333. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.2.319>
- Caselli, G., Ferla, M., Mezzaluna, C., Rovetto, F., & Spada, M. M. (2012). Desire thinking across the continuum of drinking behaviour. *European Addiction Research*, 18, 64-69.
- Caselli, G., Nikčević, A., Fiore, F., Mezzaluna, C., & Spada, M. M. (2012). Desire thinking across the continuum of nicotine dependence. *Addiction Research and Theory*, 20, 382-388.
- Caselli, G., Soliani, M., & Spada, M. M. (2013). The effect of desire thinking on craving: An experimental investigation. *Psychology of Addictive Behaviors*, 27, 301-306.

- Caselli, G., & Spada, M. M. (2010). Metacognitions in desire thinking: A preliminary investigation. *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 38, 629-637.
- Caselli, G., & Spada, M. M. (2011). The Desire Thinking Questionnaire: Development and psychometric properties. *Addictive Behaviors*, 36, 1061-1067.
- Caselli, G., & Spada, M. M. (2013). The metacognitions about Desire Thinking Questionnaire: Development and psychometric properties. *Journal of Clinical Psychology*, 69, 1284-1298.
- Caselli, G., & Spada, M. M. (2015). Desire thinking: What is it and what drives it?. *Addictive Behaviors*, 44, 71-79.
- Chakroun-Baggioni, N., Corman, M., Spada, M. M., Caselli, G., & Gierski, F. (2017). Desire thinking as a confounder in the relationship between mindfulness and craving: Evidence from a cross-cultural validation of the Desire Thinking Questionnaire. *Psychiatry Res*, 256, 188-193. doi:<https://doi.org/10.1016/j.psychres.2017.06.051>
- Fernie, B. A., Caselli, G., Giustina, L., Donato, G., Marcotriggiani, A., & Spada, M. M. (2014). Desire thinking as a predictor of gambling. *Addictive Behaviors*, 39(4), 793-796. <http://dx.doi.org/10.1016/j.addbeh.2014.01.010>.
- Field, M., Mogg, K., Zetteler, J., & Bradley, B. P. (2004). Attentional biases for alcohol cues in heavy and light social drinkers: The roles of initial orienting and maintained attention. *Psychopharmacology*, 176, 88-93.
- Franken, I., & Muris, P. (2006). BIS/BAS personality characteristics and college students' substance use. *Personality and Individual Differences*, 40(7), 1497-1503. doi:<https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.12.005>
- Franken, I., Muris, P., & Georgieva, I. (2006). Gray's model of personality and addiction. *Addict Behav*, 31(3), 399-403. doi:10.1016/j.addbeh.2005.05.022
- Gray, J. (1982). *The neuropsychology of anxiety: An enquiry into the functions of the septo-hippocampal system*. Oxford: Oxford University Press.
- Green, M., Rogers, P., & Elliman, N. (2000). Dietary restraint and addictive behaviour: The generalisability of Tyffany's cue reactivity model. *International Journal of Eating Disorder*, 27, 419-427.
- Hillebrand, J. (2000). New perspectives on the manipulation of opiate urges and the assessment of cognitive effort associated with opiate urges. *Addictive behaviors*, 25(1), 139-143. [https://doi.org/10.1016/s0306-4603\(99\)00007-6](https://doi.org/10.1016/s0306-4603(99)00007-6)
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55.
- Janssen, A. G. (2019). A metacognitive model of alcohol use: A cross-sectional study examining the role of metacognitions and desire thinking. Master Thesis. Norwegian University of Science and Technology.

- Kavanagh, D. J., Andrade, J., & May, J. (2004). Beating the urge: Implications of research into substance-related desires. *Addictive Behaviours*, 29, 1359-1372.
- Kavanagh, D. J., Andrade, J., & May, J. (2005). Imaginary relish and exquisite torture: The elaborated intrusion theory of desire. *Psychological Review*, 112, 446-467.
- Kavanagh, D. J., May, J., & Andrade, J. (2009). Tests of the elaborated intrusion theory of craving and desire: Feature of alcohol craving during treatment for an alcohol disorder. *British Journal of Clinical Psychology*, 48, 241-254.
- Kimbrel, N. A., Nelson-Gray, R. O., & Mitchell, J. T. (2007). Reinforcement sensitivity and maternal style as predictors of psychopathology. *Personality and Individual Differences*, 42(6), 1139-1149. doi:10.1016/j.paid. 2006.06.028
- Marino, C., Caselli, G., Lenzi, M., Monaci, M.G., Vieno, A., Nikcevic, A.V., & Spada, M.M. (2019). Emotion Regulation and Desire Thinking as Predictors of Problematic Facebook Use. *Psychiatric Quarterly*, 90(2), 405-411. doi: 10.1007/s11126-019-09628-1.
- Mohammadi, N. (2008). Psychometric properties of behavioral inhibition and behavioral activation system scales in Shiraz University students. *Daneshvar (Raftar)*, 15(28), 61-68. (Persian)
- Nam, C. R., Lee, D. H., Lee, J. Y., Choi, A. R., Chung, S. J., Kim, D.-J., . . . Choi, J.-S. (2018). The Role of Resilience in Internet Addiction among Adolescents between Sexes: A Moderated Mediation Model. *Journal of clinical medicine*, 7(8), 222. doi:10.3390/jcm7080222
- Robinson, T., & Berridge, K. (1993). The neural basis of craving: An incentive-sensitisation theory of addiction. *Brain Research Reviews*, 18, 247-291.
- Spada, M. M., Caselli, G., Slaifer, M., Nikcevic, A., & Sassaroli, S. (2014). Desire thinking as a predictor of problematic internet use. *Social Science Computer Review*, 32, 474-483.
- Tiffany, S. T. (1990). A cognitive model of drug urges and drug-use behavior: role of automatic and nonautomatic processes. *Psychological review*, 97(2), 147-168. <https://doi.org/10.1037/0033-295x.97.2.147>
- Tiffany, S. T., & Drobles, D. J. (1990). Imagery and smoking urges: The manipulation of affective content. *Addictive Behaviours*, 15, 531-539.
- Witvliet, C. V., & Vrana, S. R. (1995). Psychophysiological responses to indices of affective dimensions. *Psychophysiology*, 32, 436-443.